

7. III. 495

BOABE DE GRÂU

ANUL II — N-rul 12

REVISTA DE CULTURĂ

DECEMBRIE 1931

ORAȘUL BALCIC

CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

ORAȘUL BALCIC, SCHELĂ VECHIE DE GRÂNE ȘI DE FRUMUȘETE LA MAREA-CEA-MARE A LUI MIRCEA-CEL-BĂTRÂN, DĂ ACEASTĂ **DIPLOMA**

DE CETĂTEAN DE ONOARE MARELUI CĂRTURAR ȘI OM DE STAT

NICOLAE IORGA

ÎN AL SAIZECILEA AN DE VIAȚĂ INCHINATĂ CA NICI O ALTA TĂRII, PENTRU CÂT BINE A RĂSFĂRÂNT ȘI PÂNĂ ASTĂZI ASUPRA LUI ȘI ÎI POATE HĂRĂZI ÎN VIITOR, LA O RĂSPÂNTIE DE APE ÎN CEA MAI DE MIAZĂZI FIRIDĂA PĂMÂNTULUI ROMÂNESC.

DECEMBRIE 1931

PRIMAR *Oskar von Moser*

CONSILIERI:

Bonifantiu *B. Lupu*

D. Trachinsky *R. Frangeli*

SECRETAR *M. M. M. M.*

Mănăstirea Hurezului-Vâlcea, zidită de Constantin Brâncoveanu, restaurată de Comisia Monumentelor Istorice, Pridvorul lui Dionisie Bălăcescu

Comisia monumentelor istorice

Grija pentru monumentele noastre istorice s'a deșteptat la noi în epoca romantică a visătorilor celor mai desinteresăți ce i-a avut țara, în mijlocul veacului al XIX-lea.

Bălcescu, slăvitorul gloriei trecutului nostru național, Grigore Alexandrescu, cercetătorul monumentelor Olteniei și evocatorul nemuritor al umbrei lui Mircea la Cozia, Cârlova, cântărețul Ruinelor Târgoviștei, Asaki, scriitorul și tipograful, Laurian, descifrătorul orginilor noastre romane, știură să provoace simțimente de înălțare și mândrie pentru toate vestigiile glorioase, dar urgisite ale trecutului nostru istoric și artistic, într'o societate ce deabia ieșia din toropeala abuzului și arbitrarului regimului fanariot, regim în care mănăstiri'e cu imensele lor averi aglomerate dela fondarea principatelor, serviau pentru indeletnicirile contabilicești și satisfacerea plăcerilor unor potențați bisericicești, localnici sau streini, cari storceau tot ceea ce se poate stoarce fără de nici-o milă și fără de nici-o grijă pentru ceea ce reprezintă pentru veșnicie marile ctitorii, pe care din nenorocire ei le reprezentau.

Oficialitatea însăși se mișcă.

Bibescu Vodă, cel care la încoronare se îmbră-

case în mantia albă a lui Mihai Viteazul, primind ungerea ca Domn la Mănăstirea Dealului, unde zăcea craniul acelu Voevod, luă măsuri pentru salvarea mai întreg din ruinele Palatului Domnesc dela Târgoviște; el refăcu din temelie, reconstituind destul de corect această rămășiță; tot lui se datorește restaurarea destul de bună a Mănăstirii Dealului, în care însă este de detestat reconstituirea interiorului.

Din Casa Măriei Sale el ajută la reparația, destul de bine făcută, a Mănăstirii Argeșului și la Biserica Domnească din Argeș.

Dar restaurările în stil mai mare, ca la Mănăstirea Bistrița, fundația boerilor craiovești, unde-și făcu, pe locul fostelor chilii, reședința sa de vară, la Tismana, fundația lui Nicodim, atât el cât și Știrbei avură nenorocul, în lipsa unor arhitecți pricepuți, locali, să cadă pe mâna unor arhitecți nemți, conduși de Șlater, „arhitectonul bisericesc”, cari diformară, prin elementele gotice introduse, înfățișarea vechei biserici a Tismenei, a vechei biserici a Curții Domnești din București și reclădiră, cu aceleași elemente streine de sufletul nostru, biserica Mănăstirii Bistrița, chiliile Mănăstirii Tismana, ale Arnotei și Palatul dela Bistrița.

Ruinele palatului din Târgoviște.
Turnul Chindiei cu pivnițele palatului lui Mircea cel bătrân.

În Moldova, în aceeași epocă se restaurară, în spiritul arhitecturii rusești, acoperișurile mai tuturilor bisericilor și în special turnurile.

Secularizarea averilor bisericesti, în 1864, repuse iarăși pe tapet chestiunea monumentelor noastre istorice. Se văzu, cu ocazia inventarierii averilor ce treceau asupra Statului, iarăși starea de jale în care se aflau sfintele locașuri. Și totuși nu se luă nici o măsură, ba se poate afirma că această legiuire pripită dete lovitura de grație asupra a ceea ce încă mai rămăsese din frumoasele rămășițe ale mănăstirilor de odinioară.

Schituri și mănăstiri fură desființate, iar bisericile lor rămase pe seama comunelor.

Chiliile și toate gospodăriile mănăstirilor (cu excepția câtorva) rămaseră în pustiire, în urma desființării mănăstirilor. Vânturile, ploile și ciorile se încuibară în casele care începură să cadă unele după altele. Averi de miliarde, în clădiri, se pierdură cu acest prilej, ca să nu vorbim decât de pierderile materiale: mănăstirea Țântăreni, Căscioare, Glavacioc, Gura Motrului, Râmnicul-Sărat, Snagov, Cotmeana, Tutana, Comana și altele nenumărate; doar vre-o acuară la lui Szatmary ne mai reamintește de minunea ce era Schitul Surpatele, sau amintirea vreunui bătrân, de ce era sala de adunare a călugărilor Mănăstirii Râmnicul-Sărat, ale cărei bolți erau spirijinite pe o coloană ce reprezintă pe Samson, giuvaerul care e Mănăstirea Văcărești fu transformată în închisoare.

Pe o simplă petiție cu timbru de douăzeci și cinci

Mănăstirea Tismanei zidită de Sfântul Nicodim
Restaurată de Bibescu-Vodă.

de bani, adresată Ministerului Cultelor și Instrucției, arendașii moșiilor Statului obținură dărâmarea clădirilor pentru folosul cărămizilor.

Toate acestea se făceau, cu toată existența încă din anul 1860 a unui comitet arheologic, consultativ, — înființat de Ministrul Cultelor, Al. D. Goleșcu, — sub conducerea generalului Mavru și care, pe lângă Alexandru Odobescu, număra ca membri pe Bolliac, Pappazoglu și Pelimon, cari desfășurară o activitate desordonată de diletanți, ridiculizată de Odobescu în broșura „Fumuri arheologice din lulele preistorice“.

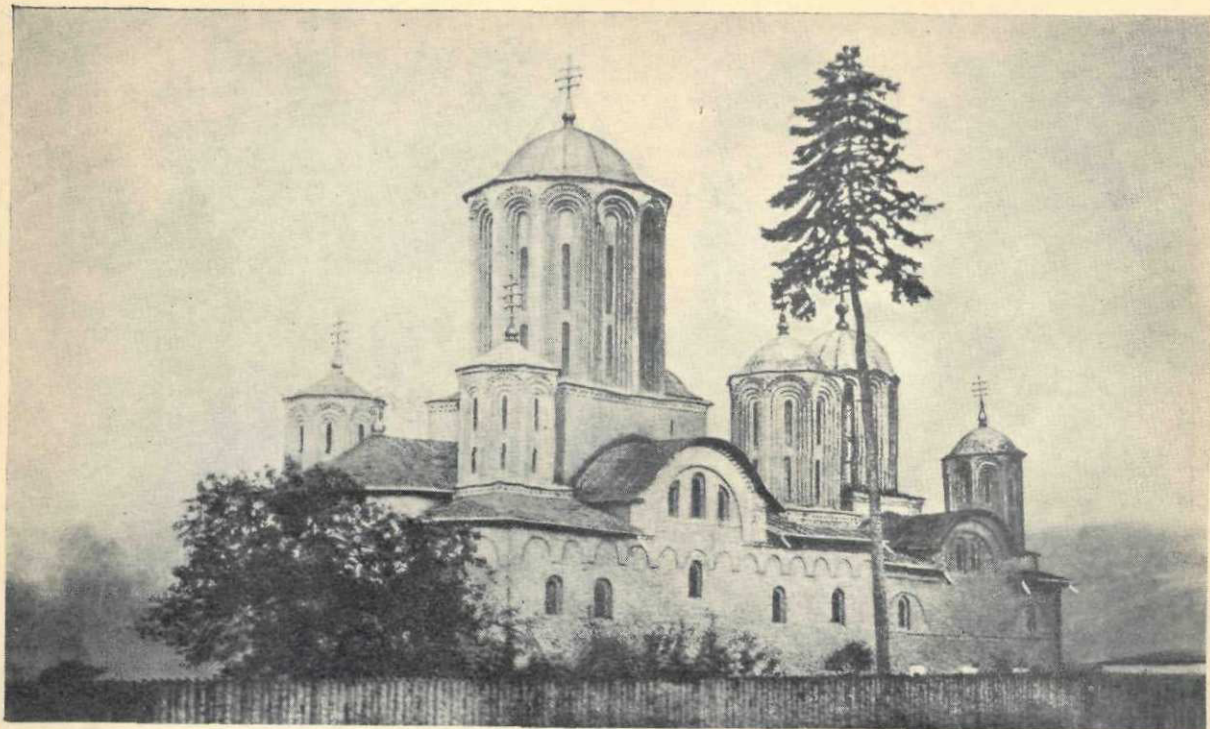
Numai Mavru, prin prețioasele sale colecții, care alipite la cele mai vechi ale Banului Mihalache Ghica, formară nucleul Muzeului Național de azi, și Odobescu care începuse cercetările și colecționările pentru muzeu, însoțite de planșele unui Trenk și Szatmary, lasară ceva durabil.

Aceeaș efemeră existență a avut și comitetul academic de Belle Arte, alcătuit la 1864 de ministrul N. Krețulescu.

Regele Carol I, în nenumăratele călătorii ce le făcui chiar călare în țară, însoțit de pictorul Preziosi, văzu multe schituri și mănăstiri în cari fu primit după vechea datină a primirii domnilor Țării Românești.

Lui îi rămase la inimă: „conservarea cu sfințenie a mănăstirilor și bisericilor, monumente de căpetenie ale istoriei strămoșești“.

Jalea în care se afla atunci, mai ales, în urma

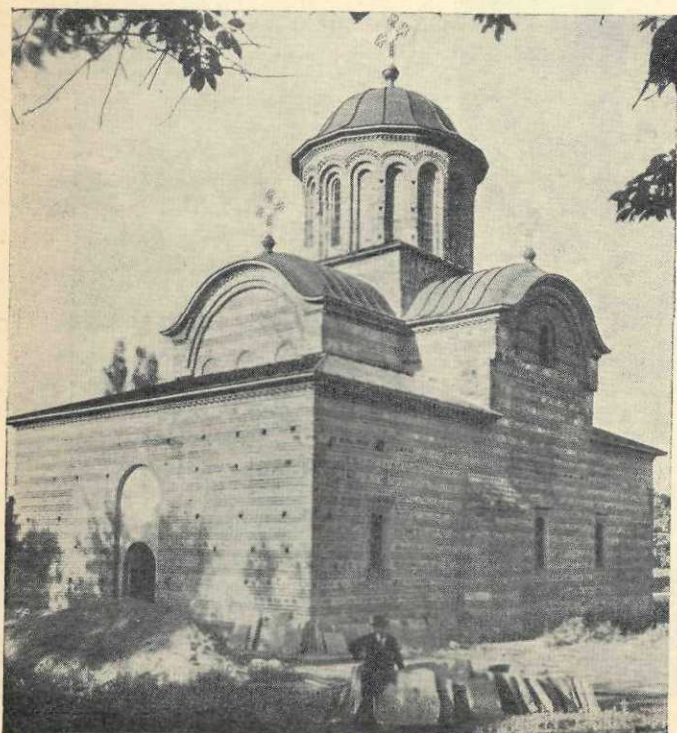
Mitropia Târgoviștei, zidită de Neagoe Basarab

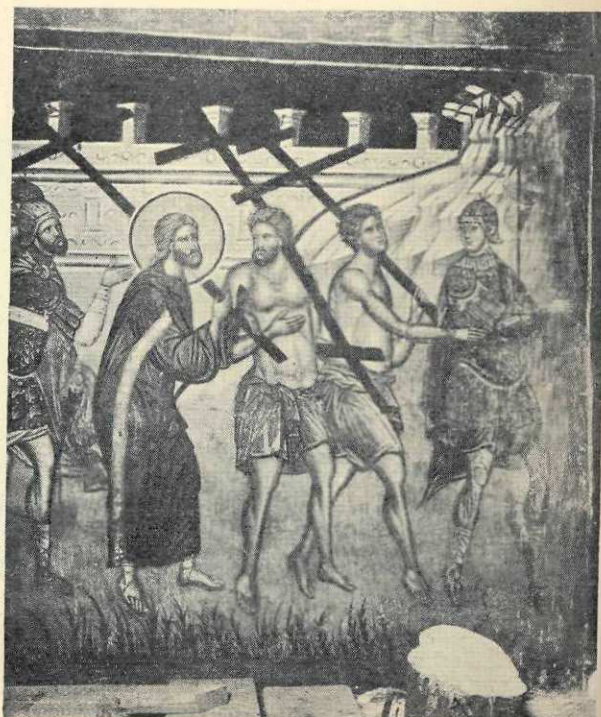
Mitropia Târgoviștei reconstituită de Lecomte du Nouÿ.

Biserica Domnească din Argeș. Zidită de Basarab cel Mare, în urma injuriilor suferite în cursul a cinci sute de ani

Biserica Domnească, După lucrările Comisiei Monumentelor Istorice ce au scos la iveală arhitectura din vremea lui Basarab Vodă.

Biserica Domnească din Argeș. — Fragment din scena ducerii crucii, pictură din veacul al XIV, găsită în urma lucrărilor Comisiei Monumentelor Istorice

Mănăstirea Argeșului, zidită de Neagoe Basarab.
Fotografie dinainte de restaurare.

Mănăstirea Hurezului-Vâlcea. Pridvorul lui Dionisie Bălăcescu, și paraclisul lui Brâncoveanu, restaurate de Com. Mon. Istorice.

Mănăstirea Argeșului restaurată, Lecomte du Noüy.

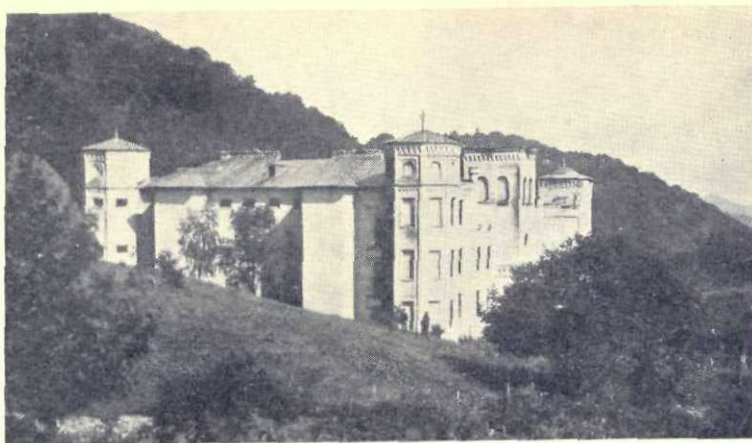

Mănăstirea Cozia-Vâlcea. Detaliu din fațada bisericii scoasă la iveală prin lucrările Comisiei Monumentelor Istorice,

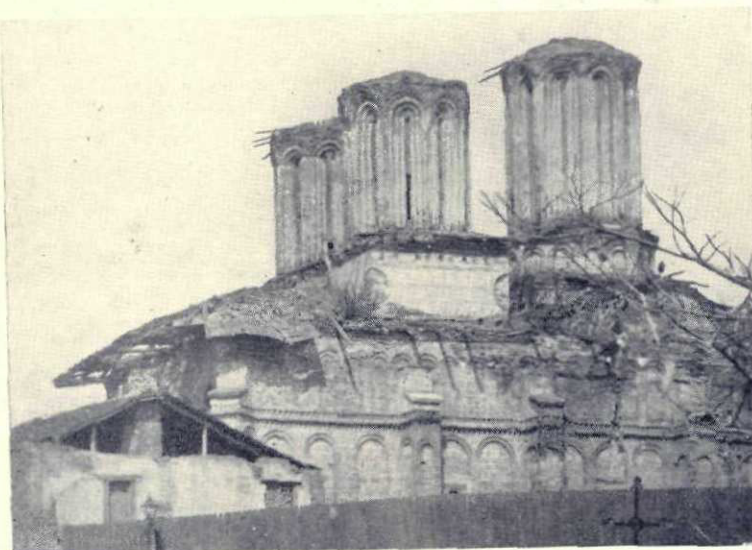
unui incendiu, mănăstirea Curtea de Argeș la a cărei reparație se lucra neștiințific prin arhitectul Montau-reanu, încă din 1873, făcu pe Titu Maiorescu, Ministrul din 1874, să numească o comisie care găsi cu cale, după recomandarea Regelui, să se adreseze lui Viollet le Duc spre consultare. Acesta recomandă pe Baudot, colaboratorul său, care prezentă un memoriu asupra felului cum să se facă restaurarea, iar pe A. Lecomte du Noüy pentru executarea restaurării.

Lui Lecomte du Noüy un tehnician de neîntrecut, artist minunat, cunoscător al artei bizantine a Orientului, îi reveni sarcina renovării unor importante monumente istorice: Curtea de Argeș, Sf. Dumitru din Craiova, Mitropolia din Târgoviște, Trei Ierarhi și Sf. Nicolae din Iași.

Arhitectul condus mai mult de noțiunea abstractului, fără studii istorice, fără suflet național, impregnat de principiile și teoriile profesorului său Viollet le Duc, a dat lucrări eterne ca durabilitate și gingășie de execuție, dar a reconstituit dărâmand din temelie biserica Sf.

Mănăstirea Arnotei, zidită de Matei Basarab, restaurată de Bibescu Vodă.

Bis. Sf. D-trie din Craiova, zidită de boerii Craiovești, restaurată de Matei Basarab

Biserica Sf. Dimitrie din Craiova, după reconstituirea lui Lecomte du Noüy

Dumitru din Craiova și Mitropolia din Târgoviște, a renovat retușând prea tare exteriorul mănăstirii Curtea de Argeș și al bisericii Trei Ierarhi din Iași, a reconstituit fantezist interioarele tuturor acestor clădiri, a nimicit toate chiliile dela Argeș și dela Trei Ierarhi care i se păreau prea umile pentru lucrările de artă care după el erau bisericile Mănăstirii Argeșului și a Trei Ierarhilor.

Pentru noi el a gonit din toate aceste clădiri suflul generațiilor de sute de ani ce sălășluia în ele. Depângem, mai ales, pierderea sălii lui Neagoe Basarab dela Mănăstirea Argeșului și sala gotică a lui Vasile Lupu dela Trei Ierarhi.

Spiritul de energizare produs în public, pe urma unei campanii violente și pătimase, determină reînființarea unei comisii pentru restaurarea și conservarea monumentelor publice în 1892, comisie consultativă, care, în afară de importante cercetări arheologice ale lui Grigore Tocilescu cari culminează în descoperirea cetății și monumentului lui Trajan, de la Adam Klissi, nu putu împiedeca cu mult nici maltratarea atâtor monu-

Biserica Trei Ierarhi Iași. Zidită de Vasile Lupu. După o acuarelă a lui Szatmary

mente, nici lucrările arhitectului Lecomte du Noüy.

Cam după aceleași principii, mai atenuate, se lucră și de alți arhitecți români la restaurarea bisericilor lui Ștefan cel Mare; o pildă ne-o oferă Biserica lui Ștefan cel Mare din Hârlău.

Deabia în 1907, în urma viului interes ce-l stârniră în țară călătoriile d-lui N. Iorga, care, cu toată greutatea mijloacelor de locomoțiune de atunci, reuși să desvelească o țară nouă: schituri, schitulețe, biserici de sate, tot atât de interesante ca artă și istorie ca și marile monumente cărora până atunci li se dăduse prio-

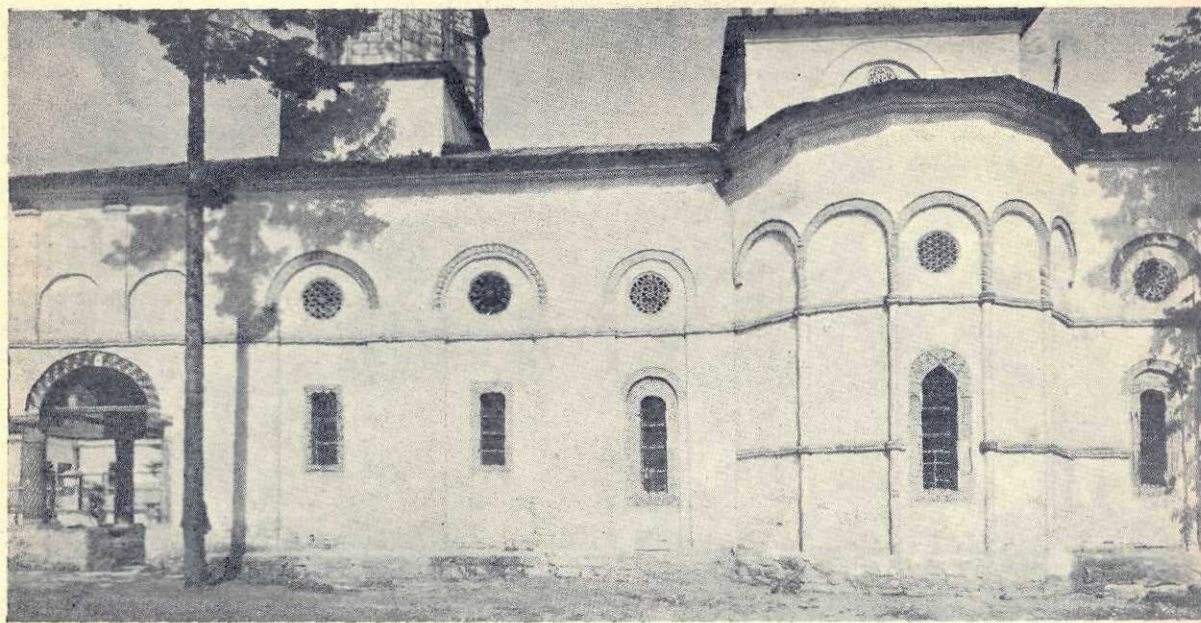

Biserica Trei Ierarhi Iași. După restaurarea lui Lecomte du Noüy.

ritate, oficialitatea chemă la o viață de sine stătătoare, Comisia Monumentelor Istorice actuală, cu serviciile, arhitectii și bugetul său aparte de al Ministerului.

Chemată la viață de activul fost Administrator al Casei Bisericii, Petre Gârboviceanu, având de Președinți până la moarte: pe omul de prestigiu ce era I. Kalinderu, fostul Administrator al Domeniilor Coroanei, apoi pe inimosul Dr. Istrati, pe autoritarul D. Onciul, iar astăzi pe d-l N. Iorga, cu tot ceace reprezintă domnia, Comisia Monumentelor Istorice împlinește 25 de ani de când fără

Mănăstirea Cozia-Vâlcea, zidită de Mircea cel Bătrân, restaurată de Bibescu Vodă

sgomot, discret, cu toată autoritatea și desinteresarea, cu toată competența, lucrează pentru cunoașterea, păstrarea și restaurarea monumentelor noastre istorice bisericesti și ale antichității clasice.

Membri actuali sunt d-nii Andrieșescu, arhitectul P. Antonescu, G. Balș, Al. Lapedatu, C. Moisil, Pr. Nic. Popescu, Mihai Șuțu, Artur Verona.

Prin munca nepregetată a lui Pârvan, s'au făcut săpăturile antice ce culminează în descoperirea Cetății Histria și s'au început săpăturile continuate până astăzi de d-l Andrieșescu pe terenul preistoric și clasic.

Sub auspiciile Comisiei Monumentelor Istorice s'au făcut săpăturile, care pun atâta lumină asupra începutului Statului nostru, dela biserica Domnească din Curtea de Argeș, dela biserica Negru-Vodă din Câmpu-Lung, dela Vodița, dela Cozia, dela Hârlău, care a adus la descoperirea temeliilor palatului lui Ștefan cel Mare.

Prin grija plină de tact a arhitectului său, Ghika Budești, prin îndrumările Comisiei tehnice

compusă din d-nii: Balș, Antonescu, Ștefănescu și Verona, se continuă an cu an, la conservarea tuturor monumentelor noastre religioase din punct de vedere al arhitecturii și al picturii.

Prin studiile publicate an cu an, în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, s'a ajuns la cunoașterea aproape în întregime atât a monumentelor noastre cât și a dezvoltării în timp, a formelor

noastre de arhitectură, și nu în puțină măsură această publicație a contribuit la deșteptarea conștiinței naționale care a pregătit războiul.

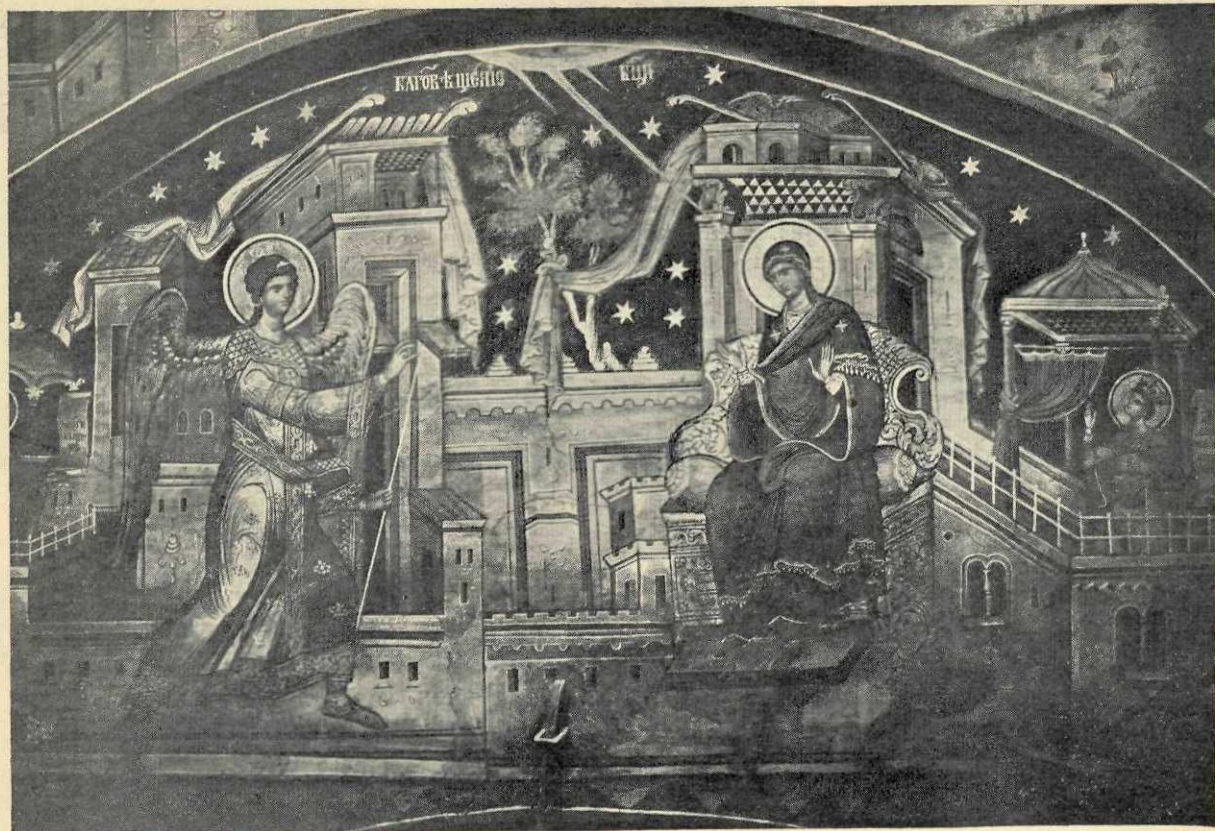
Expozițiile din Paris, Geneva, Barcelona, unde au fost transportate întregi Muzei, au contribuit la cunoașterea artei noastre, total necunoscută, în Occident.

În luptă continuă, cu toate guvernele, pentru obținerea fondului fără de care nu se

poate nimic executa, Comisia se poate mândri că din puținul ce a avut la dispoziție nu a rămas nici unul din monumentele noastre istorice care să nu fie cel puțin învelit.

Mănăstirea Cozia-Vâlcea. În timpul lucrărilor întreprinse de Com. Mon. Istorice cari au descoperit vechea fațadă din timpul lui Mircea-Vodă,

M-reia Cozia, Buna vestire. Frescă din vremea lui Brâncoveanu scoasă la iveală de Comisia Monumentelor Istorice.

Mănăstirea Cozia, Nașterea Domnului. Frescă din vremea lui Brâncoveanu, scoasă la iveală de Com. Mon. Istorice

Iar în materie de restaurare, rupând cu tradiția restaurărilor de până aci, Comisia a avut de țintă păstrarea întreagă a tuturor elementelor originale constitutive ale monumentului.

Marile lucrări de restaurare dela mănăstirea Horezu, Cozia încă neterminată, Mănăstirea Neamțului, Curtea Veche din București și în special biserica Domnească din Curtea de Argeș, restaurată prin îngrijiri regretatului său membru Grigore Cerchez, sunt mărturiile unei bogate activități și o mândrie pentru Comisia Monumentelor Istorice.

O Comisie nu poate însă face nimic fără de o opinie publică conștientă de însemnătatea monumentelor noastre naționale și care să sprijine din larg bunele intenții și lucrările ei.

O luptă continuă, zilnică, este dusă de Comisie în unele Eparhii, fie pentru a înlătura desfigurarea arhitectonică a unei biserici, fie pentru a opri înlocuirea vechei picturi printr'o sorcoveală modernă.

Aceeaș luptă cu paza ruinelor cetăților, palateelor sau bisericilor aflate în această stare, care veșnic sunt un material de pradă.

Să nu mai vorbim de jafurile de după războiul ale odoarelor: icoane, candelă, stofe, veșminte, argintărie; fiecare vizitator — și de când cu înmulțirea automobilelor sunt atâția — ține să-și ramplaseze caznicul-prozaic mobilier prin ceea ce poate lua din biserici și mănăstiri. A ajuns chiar o sursă de venituri pentru unele persoane, acapararea și vinderea acestei zestre bisericesti, singurul nostru patrimoniu artistic; s'a ajuns chiar să se violeze mormintele pentru a fi jefuite.

Ce grozavă prăpastie morală între idealistii societății dela 1848—1850 și cea de azi! Ilustrăm

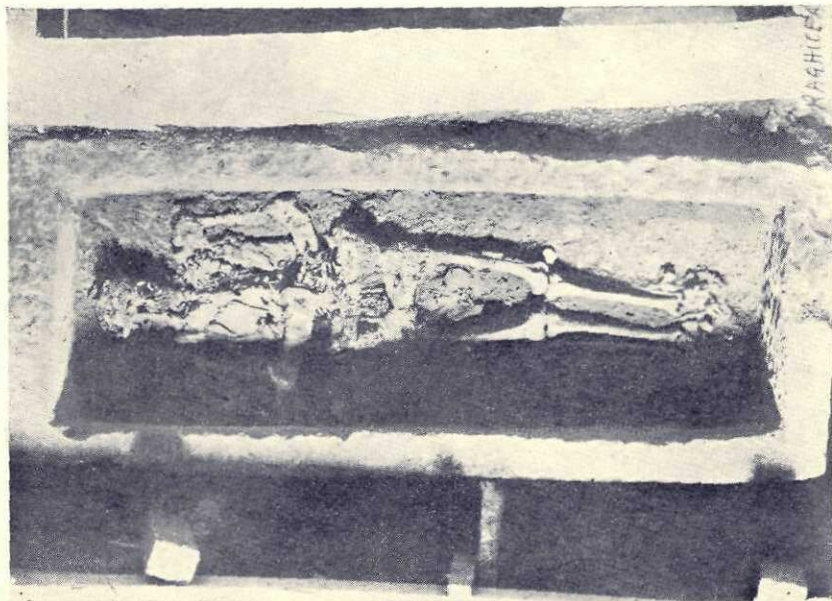
sentimentele acelei epoci prin faptele Sărdăresei Ecaterina Pleșoianu, decedată la 28 Iunie 1855; o artistă în țesături și icoane pe cari contemporanii îndrăneau să le compare cu cele ale lui Rafael.

Lucrările ei împodobeau toate bisericile moșiilor ei din Cerneți, Pleșoi, Baloteasca, București. Darurile ei erau făcute nu din lucruri luate din biserici, ci din cele executate de ea. I se lauda la moarte minunatul covor făcut de ea și dăruit Principesei Elisabeta Știrbey, icoanele făcute de ea și dăruite Mitropoliților Neofit, Nifon, Episcopului Argeșului Climent, Arhimandriților mai tuturor mănăstirilor. Prin testament lăsa ca „din hainele mele de catifea, stofuri și mătăsuri, să se facă odăjdii și sfite pela ctitoriceștile noastre biserici și mai cu seamă la biserica unde m'am rugat și mă înmormânteze. Veți mai face acolo și o evanghelie îmbrăcată în argint, poleită cu aur cu catifea roșie”.

Și pe lângă aceasta, plaga vizitatorilor emotivi, cari se cred obligați a-și transcrie la finele călătoriei făcute la monumentele istorice, notele: jale pentru turnul jupuit dela Snagov, jale pentru zidurile netencuite dela Comana; dar toți aceștia uită că farmecul unui monument vechi este a fi păstrat în patriarhalitatea condițiilor în care se află și cu toată pecetia pe care i-au pus-o secolele. Noi nu trebuie decât să conservăm.

În acest sens, an cu an Comisia Monumentelor Istorice lucrează rupând cu tradițiile de învoire și prefacere a monumentelor, care trebuiesc lăsate așa cum ni le-au lăsat înaintașii noștri și cum le-au însemnat glorioasele vremuri de atunci și până astăzi.

VIRGILIU N. DRĂGHICEANU

Mormântul lui Radu Vodă Negru, terminătorul Bisericii Domnești din Argeș, găsit cu prilejul săpăturilor.